

موضوعات گوناگون مقاله ای پیرامون «اسماء و صفات خداوند»

فصل اول: معنا شناختی اسم و صفت خدا

- ۱) تعریف اسم، صفت و تفاوت آن دو،
- ۲) تغایر اسم و صفت با مسمی و موصوف
- ۳) رابطه اسم و مسمی (الف. عینیت و ادله آن ب. تغایر و ادله آن)
- ۴) امکان وجود اسم لفظی برای ذات خدا (اسم اعظم)، (۱. دیدگاه منکران و دلایل آنان ۲. دیدگاه موافقان و ادله آن)
- ۵) توقیفی بودن اسماء و صفات خدا (الف. نظریه توقیفی بودن اسماء و صفات و ادله آن ب. نظریه توقیف نبودن و ادله آنان).
- ۶) تناهی و عدم تناهی اسماء و صفات خدا
- ۷) دیدگاه ها در تفسیر اسماء و صفات خدا:
(الف) بی معنائی (پوزیتیویستی) ب) تبیین ناپذیری (سکوت و توقف) ج) تبیین پذیری (۱. ظاهر گرایان (صفاتیه = مشبهه و مجسمه)، ۲. سلب معانی مقابل (الهیات سلبی) ۳. نظریه تمثیل (تمثیل اسنادی، تمثیل تناسبی)، ۴. نظریه اشتراک معنوی (تنزیه در عین تشبیه)
- ۸) راههای شناخت اسماء و صفات خدا (الف. عقل ب. تجربه و حس ج. شهود و علم حضوری د. آیات و روایات)
- ۹) معنا شناختی صفات خبریه

فصل دوم: اقسام و ویژگی های اسماء و صفات خدا

- ۱) اقسام صفات خدا به اعتبار ذات
- ۲) اقسام اسماء به اعتبار اصل و فرع (الأم، الأمهات و السدنة)
- ۳) اقسام اسماء و صفات به اعتبار احاطه (محیط و محاط)
- ۴) اقسام اسماء به اعتبار اسم ظاهر و ضمیر
- ۵) تناهی و عدم تناهی اسماء و صفات

فصل سوم: مباحث هستی شناسی اسماء و صفات خداوند

- ۱) نسبت صفات و ذات (الف. دیدگاه اختلاف صفات و ذات و ادله آنان ب. صفات مقتضای ذات (تغایر به

نحو اقتضائی)، ج. نظریه احوال د. نظریه نیابت ج. دیدگاه عینیت).

۲) حدوث یا قدیم انگاری اَسْمَاء و صفات الهی

۳) نقش اَسْمَاء و صفات خدا در عالم هستی:

(الف) اَسْمَاء و صفات خدا مقتضی ظهور وجودات ب) رابطه صفات با یکدیگر ج) مومن و کافر مظهر

اَسْمَاء متقابل خدا د) شبهه لزوم جبر از نسبت حوادث به اَسْمَاء و صفات الهی ه) تأثیر و کارکرد اَسْمَاء و

صفات لفظی خدا در رخدادهای هستی).

فلسفه دینی
فلسفه علمی

موضوعات گوناگون مقاله ای پیرامون «اعجاز»

بخش اول: حقیقت و امکان اعجاز

- (۱) تعریف عالمان اسلامی
- (۲) مؤلفه ها و ویژگی های اعجاز (۱. خلاف عادت ۲. فعل خدا ۳. مطابقت با ادعا ۴ و ۵. تحدی و عدم امکان معارضه ۶. مقارن تحدی ۷. خارج از قدرت انسان ۸. زمان تکلیف)
- (۳) تعریف عالمان غربی (۱. اعجاز امری شگفت انگیز ۲. اعجاز امری معنادار ۳. هماهنگی رویدادها ۴. اعجاز تبیین ناپذیر)
- (۴) تفاوت اعجاز با خوارق دیگر مثل: کرامت و سحر...
- (۵). تناسب معجزه با زمانه (علت تطابق اعجاز با زمان ۲. شبهه در ضرورت تطابق)
- (۶) فاعل معجزه (۱. اعجاز فعل خدا ۲. اعجاز فعل پیامبران ۳. اعجاز فعل خدا و پیامبر)
- (۷) فلسفه و ضرورت اعجاز

بخش دوم: امکان و وقوع اعجاز

- (۱) رابطه اعجاز با قوانین علمی و طبیعی (الف. رابطه همسانی (اعجاز معلول علت طبیعی ناشناخته یا تسخیر شده)، ب. رابطه ناهمسانی (اعجاز نقض قوانین طبیعت).
- (۲) رابطه اعجاز با اصل علیت (رابطه همسانی یا ناهمسانی)
- (۳) رابطه اعجاز با عقل (عقل گریز، عقل ستیز یا عقل پذیر)
- (۴). اثبات ناپذیری وقوع معجزات (۱. عدم تواتر گزارش کنندگان ۲. احتمال تبانی ۳. احتمال خطای ناقلان ۴. تقدم گواهی حس بر نقل)
- (۵) امکان معجزه خالده (ملاک و ویژگی ها، مصداق یا مصادیق)

بخش سوم: ارزش معرفتی اعجاز

- (۱) رابطه اعجاز با وجود خدا (موافقان و مخالفان)
- (۲) رابطه اعجاز با صدق مدعی نبوت (۱.۲. موافقان ۲.۲. مخالفان ۳.۲. قائلان به تفصیل بین معجزات عقلی و فعلی)
- (۳) رابطه اعجاز با صدق آموزه های دینی (موافقان و مخالفان)
- (۴) رابطه اعجاز با صدق مدعی امامت (موافقان و مخالفان)

موضوعات گوناگون مقاله ای پیرامون «ایمان و عقلانیت»

توجه:

۱. عناوین ذیل با توجه به درس‌های ایمان و تعقل آقای ملکیان و در راستای شبهه زدایی از ایمان دینی انتخاب شده‌اند.

۲. هر یک از عناوین در حال حاضر برای نگارش یک مقاله تناسب دارد؛ لیکن نسبت به برخی از آنها بعداً می‌توان تحقیقات مفصل‌تری ترتیب داد.

۱. گونه‌شناسی عقلانیت و روش نسبت‌سنجی آن با دین.

۲. دین و ابتدا بر تاریخ باوری

۳. رابطه عقلانیت و تعبد دینی

۴. رابطه دین و استدلال‌گرایی

۵. دین و پیروی از قواعد منطق صوری قیاسی

۶. دین و پیروی از قضایای تحلیلی

۷. دین و پیروی از استدلال‌های ریاضی

۸. دین و پیروی از قواعد حساب احتمالات

۹. دین و پیروی از استقراء (تعمیمات ناشی از استقراء تجربی)

۱۰. دین و پیروی از امور معتاد و متعارف در میان بشر

۱۱. دین و عقلانیت گفتاری

۱۲. تعارض متون دینی با محتوای علوم

۱۳. تعارض روحیه دینی و روحیه علمی

۱۴. فقدان حجیت معرفت شناختی وحی و تجربه دینی

موضوعات گوناگون مقاله ای پیرامون «کارکردهای اجتماعی دین»

- ۱- دین و فرهنگ ← ارجاع به موضوع «نسبت دین با فرهنگ»
- ۲- دین و سبک زندگی
- ۳- دین و حقوق شهروندی ← ارجاع به موضوع «کارکردهای دین در عرصه حقوق سیاسی»
- ۴- نهادی شدن و ساختمان شدن دین در جامعه و عوارض آن
- ۵- دین و همبستگی اجتماعی در جوامع چند فرهنگی
- ۶- الگوی ارتباطات انسانی مطلوب از دید اسلام
- ۷- دین و نظارت اجتماعی (امر به معروف و نهی از منکر و ...)
- ۸- دین و تکامل اجتماعی
- ۹- دین و مکانیسم‌های تحقق عدالت اجتماعی
- ۱۰- دین و مکانیسم‌های مهار تزلزل خانواده
- ۱۱- دین و نظام تنظیم خانواده یا موضوع کنترل و بهینه‌سازی جمعیت
- ۱۲- دین و آسیب‌های اجتماعی (بوروکراسی و ...)
- ۱۳- آسیب‌های فرهنگی اجتماعی محتمل یک جامعه دینی ← ارجاع به موضوع «نسبت دین با فرهنگ»
- ۱۴- دین و امنیت اجتماعی، اخلاقی و روانی
- ۱۵- دین و مالکیت معنوی محصولات فرهنگی ← ارجاع به موضوع «کارکردهای دین در عرصه حقوق سیاسی»
- ۱۶- دین و محیط‌زیست (بحران‌ها و راه‌حل‌ها)
- ۱۷- دین و رسانه‌های مدرن
- ✓ فرصت‌ها و محدودیت‌های رسانه‌های تصویری در تبلیغ دین
- ✓ فرصت‌ها و محدودیت‌های رسانه‌های دیجیتال در تبلیغ دین
- ۱۸- دین و آسیب‌های جهان مجازی

۱۹- دین و هنر ← ارجاع به موضوع «نسبت دین با فرهنگ»

۲۰- دین و آزادی‌های فردی ← ارجاع به موضوع «کارکردهای دین در عرصه حقوق سیاسی»

۲۱- بنیادگرایی مذهبی و آثار فرهنگی اجتماعی آن

۲۲- گروه‌های تکفیری و بحران‌های جهان اسلام

قطب علمی
فلسفه دین

موضوعات گوناگون مقاله ای پیرامون «تاریخی نگری و دین»

الف) موضوعات کلی

الف-۱- مباحث وجودشناختی دین

- بررسی و نقد مبانی هیستوریسیزم (از باب مقدمه مباحث باید مطرح شود)
- تاریخی نگری و منشأ دین (مبدأشناسی)
- تاریخی نگری و مخاطب دین (انسان شناسی)
- تاریخی نگری و منابع دین (منبع شناسی)
- تاریخی نگری و ماهیت و حقیقت وحی (وحی شناسی)
- تاریخی نگری و مسأله گوهر و صدف دین
- تاریخی نگری و کارکردهای دین (کارکردشناسی)
- تاریخی نگری و کارآمدی دین (برآیندشناسی)

الف-۲- مباحث معرفت شناختی دین

- تاریخی نگری و شناخت دین (معرفت شناسی و تبدیل دین به معرفت دینی تاریخمند)
- تاریخی نگری و معنای متون دینی (دلالت شناسی)
- تاریخی نگری و زبان دین (زبان شناسی)

ب) موضوعات مرتبط

- مبانی جاودانگی گزاره‌ها و آموزه‌های دین
- اسلام و مقتضیات زمان
- الهیات تاریخی و نقد و بررسی آن
- تعامل دین و تاریخ
- قرآن و واقعیت‌های عینی و فرهنگ زمان نزول
- جامعیت قرآن

- ثابت و متغیر در دین و آموزه های آن
- مبانی ثبات شریعت و احکام فقهی
- ثبات و تغییر در مسائل فقهی-حقوقی دین
- ثبات و تغییر در احکام جزایی و کیفری دین
- بررسی علل قول به تاریخ‌مندی دین و آموزه های آن (تکمیل‌کننده ادله قول به تاریخ‌مندی)
- مبانی توان‌مندی دین در پاسخگویی به متغیرات و مسائل نوپدید
- کارکردهای جاودانه و بی‌بدیل دین
- تاریخی‌نگری و مسأله فطرت (سیالیت وجود در هیستورسیزم و ذات‌گرایی در دین)
- بررسی تأثیر مبانی هیستورسیزم در آرای روشنفکران مسلمان در حوزه فلسفه دین
- وجوه مفارق اسلام با سایر ادیان موجود در برخورد با مبانی هیستورسیزم

موضوعات گوناگون مقاله ای پیرامون «منطق علم دینی»

الف) مبانی و مبادی علم دینی و برآیند روش شناختی آن

۱. مبادی تصویریه علم دینی و برآیند روش شناختی آن
  - ۱.۱. مفهوم‌شناسی؛
  - ۱.۲. ماهیت علم دینی و برآیند روش شناختی آن؛
  - ۱.۳. مسائل علم دینی و برآیند روش شناختی آن؛
  - ۱.۴. جایگاه علم دینی در طبقه‌بندی علوم؛
  - ۱.۵. قلمرو و گستره علم دینی؛
  - ۱.۶. انواع علم دینی و برآیند روش شناختی آن (انواع به لحاظ موضوع؛ نظیر علوم انسانی دینی و علوم طبیعی دینی - انواع به لحاظ حقیقی یا اعتباری بودن - انواع به لحاظ روش و...؛)
  - ۱.۷. متافیزیک روش علم دینی؛
  - ۱.۸. متغیرهای مختلف در روش‌شناسی علم دینی.
۲. مبادی تصدیقیه علم دینی و برآیند روش شناختی آن
  - ۲.۱. مبانی معرفت‌شناختی (منابع، ابزار، دوال، اسناد و مدارک) و برآیند روش شناختی آن:
    - ۲.۱.۱. جایگاه قرآن و سنت در فهم، استنباط و تولید گزاره‌های علم دینی:
  - ارزش معرفتی وحی به عنوان منبع علم دینی
  - نحوه استنباط علم از منابع دینی، تعیین سهم و نحوه تاثیر تجربه انسانی و منابع وحیانی و دینی در تولید علم دینی و رابطه این دو ابزار و منبع شناخت باهم
  - نصوص دینی به مثابه منبع مفاهیم، گزاره‌ها و آموزه‌های علم دینی

- نصوص دینی به مثابه منبع فرضیه‌ها، نظریه‌ها و داوری‌های علمی
- معرفت‌شناسی نصوص دینی مرتبط با علم دینی
- زبان‌شناسی نصوص دینی مرتبط با علم دینی
- دلالت‌شناسی نصوص دینی مرتبط با علم دینی
- ارزش‌سنجی حجیت‌شناختی نصوص دینی در حوزه علم
- ۲.۱.۲. جایگاه عقل در اکتشاف، استنباط و تولید گزاره‌های علم دینی:
- عقل به مثابه منبع تکون و تحقق علم دینی
- عقل به مثابه ابزار اکتشاف علم دینی
- شیوه بهره‌گیری از مدرکات عقلی در حوزه علم دینی
- فرایند ابتدای علم دینی بر عقل
- ۲.۱.۳. جایگاه فطرت در فهم، استنباط و تولید گزاره‌های علم دینی:
- فطرت به مثابه منبع تکون و تحقق علم دینی
- مدرکات فطری در حوزه علم دینی
- ۲.۱.۴. جایگاه سیره عقلا و عرف در فهم، استنباط و تولید گزاره‌های علم دینی.
- ۲.۲. مبانی هستی‌شناختی علم دینی و برآیند روش‌شناختی آن؛
- ۲.۳. مبانی انسان‌شناختی علم دینی و برآیند روش‌شناختی آن؛
- ۲.۴. مبانی دین‌شناختی علم دینی و برآیند روش‌شناختی آن؛
- ۲.۵. مبانی ارزش‌شناختی علم دینی و برآیند روش‌شناختی آن؛
- ۲.۶. مبانی جامعه‌شناختی علم دینی و برآیند روش‌شناختی آن.

ب) روش فهم و تولید علم دینی

۱. قواعد و ضوابط روش شناختی (مستخرج از مبانی یادشده) در علم دینی؛
  ۲. مدل‌های روش شناختی در علم دینی؛
  ۳. اسلوب‌های روش شناختی در علم دینی؛
  ۴. سنجش‌های درستی آزمایی در علم دینی؛
  ۵. ساختار الگوی روش شناختی مطلوب و پیشنهادی (مستخرج از مبانی و مبادی یادشده):
    - ۵.۱. روش تولید گزاره‌های توصیفی؛
    - ۵.۲. روش تولید گزاره‌های تجویزی؛
    - ۵.۳. روش تبدیل گزاره‌های توصیفی به تجویزی؛
    - ۵.۴. فرایندهای تولید و اکتشاف علم دینی؛
    - ۵.۵. فرایند تحقیق، فرایند تولید و حل مسئله یا مسائل علم دینی؛
    - ۵.۶. فرایند تکون علم دینی (دستگاه روشمند و مولد علم دینی):
      - ۵.۶.۱. فرایند روش علمی - تجربی در تحقق علم دینی (مشاهده، فرضیه‌سازی، آزمایش و قانون‌سازی)؛
      - ۵.۶.۲. فرایند روش عقلی در تحقق علم دینی؛
      - ۵.۶.۳. فرایند روش استنباطی در تحقیق علم دینی؛
- ج) مطالعه تطبیقی - انتقادی در روش‌های موجود علم دینی
۱. رویکردهای مختلف در علم دینی و فرایند روش شناختی هر یک؛
  ۲. مطالعات تطبیقی و انتقادی روش‌های موجود در حوزه علم دینی؛ نظیر پوزیتیویستی، تفسیری و انتقادی (مفاهیم، اصول و مبانی، رویکردها، اعتبار، پیامدها، کاربرد و ... در علم دینی)؛

۳. ظرفیت‌شناسی اصول فقه موجود در روش‌شناسی علم دینی؛

۴. بررسی تطبیقی روش‌های علم دینی و اصول فقه موجود.

عناوین دارای اولویت:

۱. ماهیت علم دینی و برآیند روش‌شناختی آن (در حال انجام)

۲. گستره و انواع علم دینی و برآیند روش‌شناختی آن

۳. مبانی معرفت‌شناختی علم دینی و برآیند روش‌شناختی آن

۴. مبانی اعتقادی (مبانی دینی) علم دینی و برآیند روش‌شناختی آن

۵. جایگاه قرآن و سنت در فهم، استنباط و تولید علم دینی

۶. جایگاه عقل در فهم، استنباط و تولید علم دینی

۷. قواعد و ضوابط روش‌شناختی (مستخرج از مبانی) در علم دینی

۸. سنجه‌های درستی‌آزمایی در علم دینی

۹. ساختار الگوی روش‌شناختی مطلوب در علم دینی

۱۰. فرایندهای اکتشاف و تولید علم دینی

۱۱. مطالعه تطبیقی-انتقادی در روش‌های موجود علم دینی

موضوعات گوناگون مقاله ای پیرامون «نظریه سعادت»

- ۱) نظریه سعادت، برخلاف تلقی رایج، از مسایل اخلاق یا فلسفه اخلاق نیست.
- ۲) نظریه سعادت از مسایل فلسفه و دین و فلسفه دین است.
- ۳) نظریه سعادت نه تنها از مسایل فلسفه و دین و فلسفه دین است بلکه مهمترین و اصلی ترین و اساساً مسئله کانونی فلسفه و دین و فلسفه دین است.
- ۴) اگر نظریه سعادت مسئله کانونی است پس باید همه مسایل فلسفه و دین و فلسفه دین با توجه به آن، سازمان یافته و بازآرایی شود. به عبارت دیگر: هندسه مسایل فلسفه و دین و فلسفه دین باید در پرتو نظریه سعادت بازخوانی و بازآرایی شود.
- ۵) چستی سعادت:
  - بازخوانی دیدگاهها،
  - نقد دیدگاهها،
  - ارایه و توجیه دیدگاه مختار.
- ۶) راه دستیابی به سعادت براساس تلقی مختار از چستی سعادت.

موضوعات گوناگون مقاله ای پیرامون «تجربه دینی»

۱. چیستی تجربه دینی و انواع آن
۲. ارزش معرفت‌شناختی انواع تجربه دینی
۳. نقش عنصر تفسیر و تعبیر در صورت‌بندی تجربه‌های دینی
۴. میزان زمینه‌مندی تجربه‌های دینی
۵. نقش تجربه دینی در توجیه باورهای دینی
۶. وحدت یا تکثر تجربه‌های دینی در ادیان گوناگون (وجود یا عدم وجود هسته مشترک)
۷. تجربه دینی و وحدت متعالی ادیان
۸. تجربه دینی و کثرت‌گرایی دینی
۹. تجربه دینی و گوهر دین
۱۰. نقش و جایگاه تجربه دینی در دینداری
۱۱. برهان تجربه دینی بر وجود خداوند
۱۲. نسبت تجربه دینی با ایمان دینی
۱۳. زمینه‌های وقوع و موانع حصول تجربه دینی
۱۴. وضعیت تجربه دینی در دوره مدرن
۱۵. آثار و پیامدهای تجربه دینی در شخصیت و رفتار آدمی
۱۶. بیان‌ناپذیری تجربه دینی
۱۷. تجربه دینی و قرب به خداوند

۱۸. تجربه دینی و رؤیت خداوند

۱۹. تجربه دینی واقعی و غیر واقعی (ملاک‌ها و معیارها)

۲۰. نقد و بررسی دیدگاه شلایر ماخر در باب تجربه دینی

۲۱. نقد و بررسی دیدگاه رودلف اتو در باب تجربه دینی

۲۲. نقد و بررسی دیدگاه ویلیام جیمز در باب تجربه دینی

۲۳. نقد و بررسی دیدگاه استیون کتز در باب تجربه دینی

۲۴. نقد و بررسی دیدگاه آلستون در باب برهان تجربه دینی

۲۵. نقد و بررسی دیدگاه سوئینبرن در باب برهان تجربه دینی

۲۶. نقد و بررسی دیدگاه پراودفوت در باب تجربه دینی

۲۷. تجربه دینی در قرآن

۲۸. تجربه دینی در نهج البلاغه

۲۹. تجربه دینی در صحیفه سجاده

۳۰. تجربه دینی در عرفان اسلامی

۳۱. تجربه‌های دینی اولیای الهی در سنت اسلامی (بررسی و تحلیل)

۳۲. تجربه دینی و وحی

۳۳. تجربه دینی و تفسیر دینی

۳۴. بررسی تجربه دینی شبه حسّی (انواع، اعتبار، ارزش، ...)

۳۵. بررسی تجربه دینی احیاگر (انواع، اعتبار، ارزش، ...)

۳۶. بررسی تجربه دینی عرفانی (انواع، اعتبار، ارزش، ...)

۳۷. بررسی انتقادی زمینه‌های رویکرد تجربی به دین در غرب

۳۸. تجربه دینی در فلسفه دین قاره‌ای

۳۹. تجربه دینی در فلسفه دین تحلیلی

قطب علمی فلسفه دین

موضوعات گوناگون مقاله ای پیرامون «دین و اخلاق»

أ. تفاوت بحث از « رابطه دین و اخلاق » و « نسبت خدا و اخلاق »

ب. تفاوت اخلاق الهی/دینی و اخلاق سکولار

ت. تاثیر دین بر اخلاق

۱. وجود شناسی ارزش اخلاقی و نظریه امر الهی

۲. نقش معرفتی دین در اخلاق

ارزش های اخلاقی ادیان

نظام های اخلاقی ادیان

۳. نقش عملی دین در اخلاق

دین و انگیزش اخلاقی

جهان بینی الهی (جهان اخلاقی) و انسان اخلاقی

معنای زندگی و اخلاق

صواب و عقاب و انگیزش اخلاقی

نظام های اجتماعی دین و اخلاق

حکومت دینی / اسلامی

نظام تربیتی دینی / اسلامی

نظام اقتصادی دینی / اسلامی

نظام قضایی دینی / اسلامی

- ث. تاثیر اخلاق بر دین
۱. برهان اخلاقی بر وجود خدا و جهان آخرت
  ۲. برهان بر نبوت
  ۳. معجزه
  ۴. اخلاق رکن دین و سنجه‌ی دینداری
  ۵. اخلاق سنجه‌ی کارآمدی دین (کدام دین اخلاقی تر است)
- ج. دین و حیات اخلاقی
۱. دین و رواداری
  ۲. دین و پلورالیزم
  ۳. دین و جنگ و صلح
  ۴. دین داری و تجارت پیشگی (آسیب انگیزش بر اساس صواب و عقاب بر حیات اخلاقی)
  ۵. دین و شخصیت : بررسی « نقد اخلاقی شاخص های شخصیت از منظر دین (اسلام) »
  ۶. تبارشناسی اخلاق و منشأ دین

موضوعات گوناگون مقاله ای پیرامون «آینده بشریت (جامعه جهانی مهدویت، جهانی سازی)»

الف) مباحث بنیادین فلسفی در باب آینده بشریت

- چیستی آینده و امکان فهم و تبیین آن؛
- آینده امری عدمی یا وجودی؟
- عوامل شکل دهنده آینده بشریت؛
- آینده و ابعاد غیب بودن آن؛
- آینده و فرجام بشر: نگرش بدبینانه و خوش بینانه؛
- راهکارهای مطالعه آینده؛
- مفهوم شناسی پایان بشریت؛
- آینده، دنیا و آخرت؛
- نگرشهای مختلف به آینده جهان؛
- ضرورت آینده مطلوب برای بشریت؛
- آینده، بدا و قضا و قدر؛
- آینده بشریت و مسأله دور بی پایان؛
- دین و آینده جهان؛
- دین و آینده بشریت؛
- دین، علم غیبیت و آینده بشریت؛
- جایگاه آینده بشریت در مراحل خلقت؛
- آینده و مسأله بی‌نهایت؛
- آینده و مرگ اندیشی؛
- قدرت تسخیر آینده؛
- نقش اراده انسانی / قهرمانان و نخبگان در شکل دهی به آینده
- شر و باطل و جایگاه آن آینده بشریت
- چیستی آینده پژوهی اسلامی
- مبانی فلسفی آینده پژوهی اسلامی

- بررسی تطبیقی آینده پژوهی اسلامی و غربی

ب) مباحث محتوایی - توسعه ای آینده بشریت

- زمینه های گرایش به آرمانشهری
- آرمانشهری اسلامی: شاخصها و ویژگیها
- ادیان و منجی گرایی
- توحید در منجی گرایی
- جهانی شدن و مهدویت
- جهانی شدن و زمینه های تحقق حکومت جهانی مهدویت
- جهانی شدن و چالشهای سیاسی مهدویت
- جهانی شدن و چالشهای فرهنگی مهدویت
- جهانی شدن و بحرانهای آخر الزمان
- جهانی شدن مهدوی و لیبرال
- نقد نظریه های جهانی شدن غربی
- جهانی شدن و نظریه پایان تاریخ فوکویاما
- آینده پژوهی و مهدویت
- آینده پژوهی اسلامی: قرائتها و ظرفیتها
- آینده پژوهی تحولات جهان اسلام
- آینده پژوهی انقلاب اسلامی
- بررسی تطبیقی نشانه های ظهور
- انقلاب اسلامی و مهدویت
- انقلاب اسلامی و دولت زمینه ساز
- انقلاب اسلامی و مسولیت های آن نسبت به ترویج فرهنگ مهدویت
- انقلاب اسلامی، بیداری اسلامی و مهدویت
- بیداری اسلامی و زمینه های ظهور حکومت جهانی مهدوی

- بررسی تطبیقی موعود گرایی در اسلام و ادیان ابراهیمی
- نقش آموزه مهدویت در گفتگوی ادیان
- استراتژی ترویج فرهنگ مهدویت در عرصه بین الملل

ج) مباحث راهبردی - تجویزی آینده بشریت

- راهکارهای تحول و دگرگونی وضعیت کنونی بشریت
- نقش نخبگان و اندیشمندان جهان اسلام در تحقق آینده مطلوب در جهان اسلام
- نقش رسانه در آینده مطلوب
- نقشه راه تحول و دگرگونی جوامع بشری به سمت وضعیت مطلوب
- آسیب شناسی تحول به آینده مطلوب
- سازکارها و الگوی پیشرفت و تحول اسلامی
- راهبرد بیداری اسلامی در جهان اسلام
- راهبردهای سیاسی تحول بشریت
- راهبردهای اقتصادی تحول بشریت
- راهبردهای فکری و فرهنگی تحول بشریت
- راهبردهای جبهه باطل تخریب آینده بشریت
- راهکارهای مواجهه با آسیبهای فکری - فرهنگی تحول
- راهکارهای مواجهه با آسیبهای سیاسی تحول
- راهکارهای مواجهه با آسیبهای اقتصادی تحول

موضوعات گوناگون مقاله ای پیرامون «دین پژوهی مدرن در گزاره سازی»

تردید نیست که تلقی فیلسوفان دین و متکلمان به ویژه متکلمان جدید در موضع گیری آنان در مسائل گوناگون این حوزه مخصوصا آنجا که عنوان بحث، کلمه «دین» را شامل می شود (مانند علم و دین، دین و اخلاق، کارکرد دین، غایت دین، آینده دین و...) تأثیر دارد. به بیان دیگر، هر کدام از محققان این عرصه پیش از درگیر شدن با ادله خاص در هر موضوع معین، نسبت به دین خالی الذهن نیستند و هر کدام محمولهائی را بر «دین» قابل حمل می دانند.

از القائات عرفی و تقلیدها که بگذریم، این پیش فرضها غالبا از یکی از سه منبع، راه خود را در ذهن پژوهشگر فلسفه دین و کلام جدید باز کرده است:

۱. پژوهشهایی که در دین پژوهی مدرن (به معنای Religious Studies) صورت می گیرد که شامل دو رویکرد «پدیدارشناختی» و «علمی-اجتماعی» (شامل جامعه شناسی دین، روانشناسی دین، مردم شناسی دین و ..) است.

۲. پژوهشهایی که ماهیت فلسفی دارند و بدون توجه خاص به محتوای ادیان درباره دین اظهار می شوند مانند نظرات هگل در باب دین.

۳. منابع درون دینی

قلمرو این تحقیق، منبع اول از این منابع سه گانه یعنی دین پژوهی مدرن است که به ویژه در غرب ادعاهای پرطمطراقی مطرح کرده و می کند. به تعبیر یکی از محققان این حوزه، پیام دین پژوهی مدرن آن است که «دین را می توان بدون کمک روحانیون یعنی بدون استعانت از راهنماییهای آمرانه صاحب نظران دینی فهمید». در این پژوهش از دو روش، ناتوانی هر دو رویکرد علمی-اجتماعی و پدیدار شناختی در گزاره سازی درباره خود دین - و نه لزوما ابعاد دین - تبیین می شود.

دستاورد اصلی این پژوهش را می توان چنین خلاصه کرد: «هیچ گزاره ای در باب دین به طور کلی - و حتی درباره یک دین خاص - که در دین پژوهی مدرن ساخته می شود قابل اعتماد نیست». روشن است که اثبات چنین گزاره ای نه فقط برخی پژوهشگران حوزه فلسفه دین و کلام جدید را به تأملی دوباره بر بعضی از گزاره

های کلی که در باب دین در ذهن دارند دعوت می کند بلکه می تواند بر نوع نگاه همه کسانی که با اعتماد ویژه ای به اظهار نظرهای دین پژوهان مدرن در باب دین می نگرند اثرگذار باشد.

در سیر این پژوهش، برخی منازعات روش شناختی مناقشه انگیز در دین پژوهی مدرن ریشه یابی شده و تفکیکهایی که به حل این مناقشات کمک می کند و در تبیین مسائل فلسفه دین نیز می تواند کمک کار باشد تبیین می شود. منابع دوم و سوم تنها به اشاره مورد توجه قرار خواهد گرفت.

فطرب علمی
فلسفه دین

موضوعات گوناگون مقاله ای پیرامون «علم و دین»

متفکران: تعدادی از متفکران صاحب نظر و تألیف در حوزه علم و دین که آشنایی با آثار و افکارشان برای ورود مؤثر در این حوزه ضروری به نظر می رسد:

- Ian Barbour
- John Polkinghorne
- Alvin Plantinga
- Nancy Morphy
- Alister MacGrath
- Richard Dawkins
- Arthur Peacocke
- Michael Behe
- William Dembski
- Philip Clayton
- Michael Ruse
- Daniel Dennit
- Christopher Hitchens
- Paul Davies
- Charles Coulson
- Wolfhart Pennenberg
- Thomas Torrance
- Nicholas Saunders
- Pierre Teilhard de Chardin

مباحث تاریخی

۴۰. نقش نگاه توحیدی در ظهور علم جدید
۴۱. نقش آموزه های مسیحی در ظهور علم جدید
۴۲. نقش کلیسا در ظهور علم جدید
۴۳. نقش اسلام در ظهور علم جدید
۴۴. تاریخ ظهور، اوج گیری، و افول الاهیات طبیعی در غرب مسیحی
۴۵. علم و دین در دوره رونق علم در قلمرو اسلامی
۴۶. تعامل یهودیت، مسیحیت، و اسلام با اندیشه یونانی
۴۷. عوامل عدم ظهور علم جدید در جهان اسلام

مباحث مربوط به فیزیک و کیهان شناسی

الف. فیزیک و کیهان شناسی کلاسیک

۱. فیزیک کلاسیک و نیاز جهان به خالق
۲. فیزیک کلاسیک و خلق از عدم
۳. فیزیک کلاسیک و نیاز جهان به ناظم (برهان نظم)
۴. فیزیک کلاسیک و فعل الاهی (خلق مدام، وحی، معجزه، استجابات دعا)
۵. فیزیک کلاسیک و رابطه روح و بدن
۶. فیزیک کلاسیک و اختیار انسان
۷. فیزیک کلاسیک و جاندار انگاری جهان
۸. فیزیک کلاسیک و امکان علوم طبیعی دینی

ب. فیزیک و کیهان‌شناسی مدرن

۱. مهبانگ و نیاز جهان به خالق
۲. اصل آنتروپی و نیاز جهان به خالق
۳. فیزیک مدرن و نیاز جهان به خالق
۴. فیزیک مدرن و خلقت از عدم
۵. فیزیک مدرن و نیاز جهان به ناظم (برهان نظم)
۶. فیزیک مدرن و فعل الاهی (خلق مدام، وحی، معجزه، استجابت دعا)
۷. فیزیک مدرن و جاندار انگاری جهان
۸. فیزیک مدرن و رابطه روح و بدن
۹. فیزیک مدرن و اختیار انسان
۱۰. فیزیک مدرن و امکان علوم طبیعی دینی

مباحث مربوط به زیست‌شناسی

۱. علمی بودن نظریه تکامل
۲. خلقت گرایی در جهان مسیحیت از زمان طرح نظریه تکامل تاکنون
۳. علم خلقت محور
۴. نظریه طراحی هوشمند

۵. مسیحیان و نظریه تکامل
۶. بیولوژی تکاملی و نیاز جهان به خالق
۷. بیولوژی تکاملی نیاز جهان به ناظم
۸. بیولوژی تکاملی و فعل الهی
۹. بیولوژی تکاملی و جایگاه انسان در هستی
۱۰. بیولوژی تکاملی و اخلاق

مباحث مربوط به روان‌شناسی

مباحث مربوط به تاریخ

۱. رابطه بین تبیین علمی (طبیعی) و تبیین مبتنی بر متون مقدس ادیان ابراهیمی از سیر تکوین و تحول ادیان

۲. لوازم اتکاء ادیان تاریخی (به لحاظ اعتبار و محتوی) به علم تاریخ

مباحث عام مربوط به رابطه علم و دین

۱. ارتباط ماده‌گرایی روش شناختی در روش علمی با ماده‌گرایی وجود شناختی

۲. نقش متافیزیک در تنظیم رابطه علم و دین

۳. ظرفیت‌های فلسفه اسلامی در تنظیم رابطه علم و دین

۴. ظرفیت‌های قرآن و سنت در تنظیم رابطه علم و دین

۵. دیدگاه‌های متفکران اسلامی راجع به رابطه بین علم و دین

۶. مدل‌های ارتباط علم و دین

۷. امکان و چگونگی تأثیرپذیری علم از دین

۸. علم و الاهیات طبیعی
۹. علم و الاهیات طبیعت
۱۰. رابطه پیشرفت علم با فرآیند سکولاریزه شدن
۱۱. مبانی مابعد الطبیعی علم و از رابطه علم و دین
۱۲. مکتب های مختلف فلسفه علم و رابطه علم و دین
۱۳. فلسفه قاره ای و رابطه علم و دین
۱۴. امکان و ضرورت الاهیات طبیعی
۱۵. شباهت های علم و الاهیات در روش

۸. علم دینی

موضوعات گوناگون مقاله ای پیرامون «نسبت دین با فلسفه»

۱. دین چیست؟
  ۲. قلمرو دین چه گستره‌ای را شامل می‌شود؟
  ۳. اهداف و غایات دین چیست؟
  ۴. ادیان موجود با یکدیگر چه نسبتی دارند؟
  ۵. منابع شناخت دین چیست؟
  ۶. روش‌های شناخت دین چیست؟
  ۷. مبانی کلامی پذیرش دین چیست؟ (مبانی جهان‌شناسی، انسان‌شناسی و ...)
  ۸. مبانی معرفت‌شناختی دین چیست؟
  ۹. زبان متون مقدس چه زبانی است؟
  ۱۰. ثبات دین و تغییر جهان چگونه قابل توجیه است؟
- مهمترین سؤال‌های معرفتی فلسفه دین:

۱. فلسفه دین چیست؟
۲. فلسفه دین چه نسبتی با فلسفه احکام دینی دارد؟
۳. منابع و روش‌های شناخت فلسفه دین چیست؟
۴. قلمرو فلسفه دین تا چه گستره‌ای است؟
۵. فلسفه دین چه تأثیری در فهم دین دارد؟
۶. فلسفه دین چه نسبتی با فلسفه اسلام دارد؟

موضوعات گوناگون مقاله ای پیرامون «نسبت دین با فرهنگ»

یادداشت:

درباره نسبت دین و فرهنگ مباحث فراوانی مطرح است. نسبت دین و فرهنگ از قبیل نسبت دین و علم، دین و فلسفه، دین و اخلاق، دین و تاریخ،... نیست، چراکه امروز رقابت یا نزاع شدیدی (پنهان و آشکار) بین دین و فرهنگ وجود دارد. البته این نزاع مربوط به ما مسلمانان نیست، زیرا واضح و جاعل فرهنگ (Culture) ما نبوده‌ایم! مدعیات دین و فرهنگ و قلمروی که هر کدام متعلق به خود می‌دانند، بسیار متداخل است، زیرا فرهنگ امروز جای دین دیروز را در دوران جدید - غصب یا اشغال کرده است! در هر مسئله‌ای که برای دین درمورد فرهنگ پرسشی مطرح شود، بلافاصله همان پرسش از جانب فرهنگ درمورد دین مطرح خواهد شد: همانگونه و به همان اندازه از اهمیت که می‌توان از «نقش دین در فلسفه فرهنگ» پرسش کرد، می‌توان از «نقش فرهنگ در فلسفه دین» هم پرسید!...

نخستین جدال و ابهام و اختلاف درباره تعریف «دین» و تعریف «فرهنگ» مطرح می‌شود. هر تعریفی از هر کدام، گستره‌ای از مسائل را پیش روی پژوهشگر قرار خواهد داد... و به نظر نمی‌رسد دو پژوهشگر صاحب نظر درباره دین، تعریف واحدی از آن داشته باشند، همانطور که دو پژوهشگر درباره تعریف فرهنگ!!

برای رسیدن به فهرستی از مسائل و خلأها و پرسش‌ها در موضوع «نسبت دین با فرهنگ»، می‌توان - و باید - طبقه‌بندی‌هایی را مطرح کرد تا در ذیل آن، مسائل بتواند احصاء شود. اکنون چند نوع طبقه‌بندی به نظر می‌رسد:

۱- نسبت دین با فرهنگ در ۴ معنای از دین: ۱. دین بماهو دین، ۲. معرفت دینی به معنای معرفت نسبت به دین که در قالب علوم و معارف دینی مطرح می‌شود، ۳. التزام به دین (= تدین) یعنی دین در زندگی و رفتار متدینان، و بالاخره،

۴. دین به معنای دیدگاه‌ها و نظرات فلاسفه دین یا کسانی که به هر نحو دربارهٔ کلیت دین مطالعاتی داشته و نظریه‌ای داده‌اند.

۲- نسبت دین (در هر یک از معانی فوق) با فرهنگ در سه عرصه: ۱. دین با فرهنگ در سیر تاریخی این دو، چه تعامل و نسبتی داشته‌اند؟ ۲. دین با فرهنگ در جامعهٔ امروز چه نسبتی دارند، ۳. دین با فرهنگ از منظر مباحث نظری و فلسفی چه نسبتی دارد؟

۳- نسبت دین (در عرصهٔ مباحث نظری و فلسفی) با فرهنگ، در شش ساحت: معرفت‌شناسی، هستی‌شناسی، انسان‌شناسی، جامعه‌شناسی، ارزش‌شناسی، روش‌شناسی. [آنچه برای نسبت‌سنجی با فرهنگ مهم است، تنها انسان‌شناسی محض نیست، بلکه جامعه‌شناسی و دیدگاه اجتماعی دین است]

۴- نسبت دین به معنای خاص اسلام [= اسلام ناب محمدی^(ص) که براساس مکتب اهل‌بیت^(ع) تعریف می‌شود] با فرهنگ، نسبت دین به معنای شرایع آسمانی با فرهنگ، نسبت دین بالمعنی‌الاعم با فرهنگ.

ممکن است طبقه‌بندی‌های دیگری هم مطرح شود که برای احصاء تام موضوعات بتواند کمک کند.

از سوی دیگر می‌توان برخی طبقه‌بندی‌ها را بر مبنای مطالعات فرهنگی پیشنهاد کرد. به‌عنوان نمونه:

۱- نسبت دین با سه سطح فرهنگ: ۱. سطح مفهومی و نظری فرهنگ، ۲. سطح ساختاری و فرایندی فرهنگ، ۳. سطح محصولات فرهنگی.

۲- نسبت دین با لایه‌های فرهنگ (که در تعریف فرهنگ معمولاً مطرح می‌شود): ۱. نسبت دین با مفروضات،

۲. نسبت دین با باورها: ۳. نسبت دین با ارزش‌ها، ۴. نسبت دین با الگوهای رفتاری، ۵. نسبت دین با نمادها، ۶. نسبت دین با مصنوعات.

۳- نسبت دین با: ۱. فرهنگ ملی، ۲. فرهنگ عمومی، ۳. فرهنگ تخصصی و حرفه‌ای، ۴. فرهنگ‌های قومی.

اما اجمالاً و ارتجالاً مباحث ذیل به‌نظر می‌رسد از اهمیت بیشتری برخوردار است. این مباحث صرفنظر از طبقه‌بندی‌های فوق، فهرست شده و البته باب این بحث همچنان گشوده است.

۱- دین و فلسفه فرهنگ:

۱/۱- هستی‌شناسی فرهنگ (نوع وجود فرهنگ)

۱/۲- تعریف فرهنگ (چیستی)

۱/۳- شأن و منزلت فرهنگ

۱/۴- تفاوت‌های دین و فرهنگ

۱/۵- مشترکات دین و فرهنگ

۱/۶- منابع دینی فلسفه فرهنگ

۱/۷- روش‌شناسی دین فلسفه فرهنگ

۱/۸- پلورالیسم فرهنگی

۱/۹- نظریه فرهنگی ادیان

۲- مبانی دینی فرهنگ:

۲/۱- مبانی کلامی فرهنگ

۲/۲- مبانی فقهی فرهنگ

۲/۳- مبانی تفسیری (قرآنی) فرهنگ

۲/۴- مبانی فلسفی فرهنگ

۲/۵- مبانی عرفانی فرهنگ

۲/۶- مبانی اخلاقی فرهنگ

۳- علوم دینی و فرهنگ^۱:

۳/۱- کلام و فرهنگ

۳/۲- فقه و فرهنگ

۳/۳- تفسیر و فرهنگ

۳/۴- فلسفه و فرهنگ

۳/۵- عرفان و فرهنگ

۳/۶- اخلاق و فرهنگ

۴- علوم فرهنگی و دین:

۴/۱- دین و جامعه‌شناسی

۴/۲- دین و مردم‌شناسی

۴/۳- دین و دیرینه‌شناسی

۴/۴- دین و روانشناسی اجتماعی

۴/۵- دین و آسیب‌شناسی اجتماعی

---

^۱ در این موضوعات رابطه متقابل و تعامل معرفت‌شناختی هر یک از علوم دینی با فرهنگ مورد بحث قرار می‌گیرد.

۵- دین و مقولات / عرصه‌های فرهنگ:

۵/۱- دین و هنر

۵/۲- دین و سبک زندگی

۵/۳- دین و فضای مجازی

۵/۴- دین و سینما

۵/۵- دین و رسانه

۵/۶- دین و معماری

۶- دیدگاه‌های فرهنگی منابع دینی:

۶/۱- دیدگاه‌های فرهنگی قرآن کریم

۶/۲- دیدگاه‌های فرهنگی نهج‌البلاغه

۶/۳- دیدگاه‌های فرهنگی مبتنی بر سنت پیامبر اکرم (ص) [فرهنگ نبوی]

۶/۴- دیدگاه‌های فرهنگی مبتنی بر سیره امیرالمومنین (ع) [فرهنگ علوی]

۶/۵- دیدگاه‌های فرهنگی مبتنی بر سیره فاطمه زهرا (س) [فرهنگ فاطمی]

۷- فرهنگ از منظر دین پژوهان / دین‌شناسان [نظریه‌های دینی فرهنگ]:

۸- دین از منظر / در نظریه فرهنگ پژوهان [دین و نظریه‌های کنونی در باب فرهنگ]:

۹- فرهنگ دینی [فرهنگ‌های دینی]:

۱۰- نظریه اسلامی فرهنگ:

۱۱- دین و مسائل اساسی فرهنگ:

۱۱/۱- دین و آسیب‌شناسی فرهنگی

۱۱/۲- دین و تغییرات فرهنگی

۱۱/۳- دین و فرهنگ پذیری

۱۱/۴- دین و ناتوی فرهنگی

۱۱/۵- دین و التقاط فرهنگی

۱۱/۶- دین و جهانی شدن / جهانی سازی

۱۲- ادیان فرهنگی / ادیان فرهنگ ساخته:

۱۳- فرهنگ و تحولات معرفتی دینی:

۱۴- فرهنگ و تحولات دینداری:

۱۵- دین و پیشرفت فرهنگی:

۱۵/۱- ماهیت و هویت پیشرفت فرهنگی از منظر دین

۱۵/۲- نقش فرهنگ در پیشرفت از منظر دین

۱۵/۳- شاخص‌های پیشرفت فرهنگی

۱۵/۴- راهبردهای پیشرفت فرهنگی از منظر دین

۱۵/۵- موانع پیشرفت فرهنگی از منظر دین

۱۶- دین و مدیریت فرهنگ:

۱۷- دین و آینده فرهنگ:

۱۷/۱- سرانجام تعامل دین و فرهنگ

۱۷/۲- روندهای فرهنگی از منظر دین

۱۷/۳- تکثر یا وحدت فرهنگی؟

۱۷/۴- آینده‌نگاری دینی فرهنگ

موضوعات گوناگون مقاله ای پیرامون «دین و حقوق بشر»

۱. آزادی دین و حقوق بشر
۲. نگرش حقوق بشری دین به زن و حقوق اساسی او
۳. ازدواج با فرزند خوانده از نگاه حقوق بشر
۴. مجازات های بدنی شرعی و حقوق بشر
۵. شلاق و حقوق بشر
۶. قطع عضو و حقوق بشر
۷. اعدام و حقوق بشر
۸. رجم و حقوق بشر
۹. برده داری و حقوق بشر
۱۰. سن مسئولیت کیفری و حقوق بشر
۱۱. حفظ کیان خانواده در مبانی دینی و حقوق بشری
۱۲. ارتباطات افراطی جنسی در مبانی دینی و حقوق بشری
۱۳. حل تعارض حقوق عمومی و خصوصی بر اساس مبانی دینی و حقوق بشر
۱۴. تقدم حقوق بزهکار یا بزه‌دیده از منظر اسلام و حقوق بشر
۱۵. مبانی حق آزادی عقیده از منظر دین و حقوق بشر
۱۶. حق آزادی دین و مذهب از منظر دین و حقوق بشر
۱۷. حقوق ذاتی انسان از منظر دین و حقوق بشر

۱۸. برابری انسان ها از منظر دین و حقوق بشر

۱۹. حق حیات از منظر دین و حقوق بشر

۲۰. نهادهای دینی موثر بر احیای حقوق بشر

۲۱. نقش خرافه های منتسب به دین در نقض حقوق بشر

۲۲. نقش تفکرات فمینیستی بر نقض حقوق اساسی زنان

۲۳. همگرایی دین و حقوق بشر

۲۴. تقابل دین و حقوق بشر

۲۵. نقش اندیشه های سکولار بر نقض حقوق بشر

فلسفه دین

موضوعات گوناگون مقاله ای پیرامون «دین و علوم انسانی»

□ مباحث ناظر به دین (در باره دین) و نقش آن در علوم انسانی

○ چیستی دین

- تعاریف دین
- عناصر و مؤلفه های دین (عقاید، احکام، اخلاق و...)
- گوهر و صدف دین،
- هدف و غایت دین،
- قلمرو دین،
- کارکرد و ثمره دین،
- وحدت حقیقی دین (مباحث ناظر به پلورالیزم دینی)
- کمال، جامعیت و جاودانگی دین
- ایمان و علم دینی
- زبان دین
- تجربی دینی و علم دینی

○ منشأ دین (منشأ ثبوتی و اثباتی)

○ فهم دین و معرفت دینی

• منبع، ابزار، دوال، اسناد و مدارک دین (مباحث ناظر به مبادی
مصدرشناختی علوم انسانی)

○ جایگاه قرآن در منطق، سنت، عقل، سیره عقلا و

عرف، فطرت، حس و تجربه در منطق علوم انسانی

• مباحث ناظر به صدق و عقلانیت

• زبان دوال دین (= وحی)

• فهم دین و هرمنوتیک متون

○ رابطه علم و دین

• تبیین نسبت چهارگانه علم و دین

• علم دینی به عنوان بهترین راهکار جهت حل تعارض علم و
دین

□ مباحث ناظر به عناصر درونی دین (امهات مدعیات دینی) و نقش آن در علوم

انسانی

○ معناداری گزاره های دینی

○ توجیه پذیری باورداشت های دینی

○ مباحث ناظر به مبادی خداشناختی علوم انسانی

• مبادی ذات شناختی (مفهوم، ادله اثبات و انکار و...)

- مبادی صفت‌شناختی (صفات ذاتی)
- مبانی فعل‌شناختی (جهان‌شناختی)
  - شرور و کاستی‌ها (مسئله عدل، رحمت، حکمت خدا و هدف‌داری حیات)
  - خلقت و نحوهٔ پیدایش وجود
  - مجرد و مادی
  - مباحث ناظر به مبادی راهنماشناختی علوم انسانی
    - وحی و نبوت
    - اعجاز
  - مباحث ناظر به مبادی ارزش‌شناختی علوم انسانی
    - معنای زندگی
    - شعائر، آداب و مناسک دینی
  - تکلیف و نظام اخلاقی جهان (و مسئله فرجام تاریخ)
  - مباحث ناظر به مبادی انسان‌شناختی یا موضوع (متعلق) شناختی علوم انسانی
    - اختیار
    - سرشت و فطرت
    - کمال و سعادت
  - مباحث ناظر به مبادی فرجام‌شناسی علوم انسانی
    - خلود نفس

○ معاد (سعادت و شقاوت ابدی)

○ رابطه دنیا و آخرت

برخی از محورهای دارای اولویت:

۱. مبانی دین شناختی علوم انسانی اسلامی

۲. علوم انسانی اسلامی و گستره، قلمرو و جامعیت دین

۳. علوم انسانی اسلامی و زبان دین

۴. علوم انسانی اسلامی و عوامل مجرد و معنوی

۵. علوم انسانی اسلامی و فهم دین (مباحث هرمنوتیکی)

۶. علوم انسانی اسلامی تنها راه حل تعارض علم و دین

۷. علوم انسانی اسلامی و تاریخ‌مندی دین

۸. علم دینی و گوهر و صدف دین

فلسفه دین

موضوعات گوناگون مقاله ای پیرامون «معاد»

بخش اول : عالم برزخ

۱. ماهیت، چیستی و ویژگی های عالم برزخ

۱.۱. عمومیت یا اختصاص به گروه خاص ۱.۲. بدن برزخی ۱.۳. قبر، سؤال، عذاب ۱.۴. ارتباط برزخیان با یکدیگر ۱.۵. ارتباط برزخیان با اهل دنیا ۱.۶. تصرف برزخیان در عالم دنیا ۱.۷. تکامل برزخی ۱.۸. مرگ و احتضار و اقسام آن (ارادی و غیر ارادی)

۲. دلایل وجود عالم برزخ (قرآنی، روائی و عقلی مثل تجرد نفس)

۳. دلائل و شبهات منکران عالم برزخ

۴. فلسفه عالم برزخ

۵. خلقت کنونی بهشت و جهنم و فلسفه و مکان آن

بخش دوم: معاد

۱. ماهیت، چیستی و ویژگی های عالم قیامت (از منظر کتب آسمانی، ادیان، آیات و روایات)

۲. ادله نقلی معاد (قرآنی، روائی)

۳. انواع معاد (عنصری، جسمانی و اخترامی، روحانی؛ بررسی دیدگاههای قرآنی، روائی، کلامی، فلسفی و عرفانی)

۴. محشور شدگان (انسان، حیوان، نبات و جماد)

۵. ادله عقلی معاد (براهین خدا شناختی (حکمت، رحمت، عدالت) برهان جهان شناختی (حرکت) برهان انسان شناختی (تجرد روح)

۶. ادله و شبهات منکران معاد

۱. ۶. استحاله اعاده معدم ۲. ۶. شبهه آکل و مآکول ۳. ۶. استحاله تناسخ ۴. ۶. تفرق اجزاء

۷. ادله نقلی بطلان تناسخ

۸. ادله عقلی بطلان تناسخ

۱. ۸. استحاله رجوع مجرد به ماده ۲. ۸. تعطیلی نفس ۳. ۸. لزوم اجتماع دو نفس در یک بدن ۴. ۸. عدم یادآوری گذشته

۹. شبهات موهم تناسخ

۱. ۹. مسخ ۲. ۹. زنده شدن بعض پیامبران مثل عزیر ۳. ۹. زنده شدن بعض همراهان حضرت موسی ۴. ۹. زنده شدگان مردگان توسط حضرت عیسی ۵. ۹. حشر انسان ها به صورتهای حیوانات ۶. ۹. تبدیل بدن اهل عذاب ۷. معاد مادی

۱۰. فلسفه معاد

۱۱. ویژگی ها و جزئیات معاد

۱. علایم معاد (تغییرات کیهانی = اشراف الساعه) و چگونگی تبیین و توجیه عقلی و علمی آن

۲. محاسبه و توزین اعمال ۳. نامه اعمال ۴. شفاعت ۵. احباط ۶. تکفیر ۷. موازنه ۸. سؤال از اعضاء ۹. گواهان (انسانی و طبیعی) ۱۰. پل صراط ۱۱. تبیین و توجیه اصل عذاب ۱۲. تبیین و توجیه عذاب جاودانه ۱۳. تجسم اعمال و شبهات آن (عرض بودن عمل ۲. عدمی بودن برخی گناهان مثل ترک نماز و روزه)

۱۲. عوامل معاد باوری

۱۳. موانع معاد باوری

۱۴. کارکردهای معاد باوری (تعالی روح انسانی و کمالات اخلاقی) ۲. ضمانت اجرائی احکام ۳. برقراری عدالت فدی و اجتماعی ۴. برقرای آزادی های اجتماعی ۵. رعایت حقوق دیگران ۶. معنا بخشی به زندگی و رهائی از پوچی گرائی (نیهلیم) ۷. معنا بخش به اصول اخلاقی

موضوعات گوناگون مقاله ای پیرامون «وحی و ضرورت آن»

بخش اول: حقیقت وحی

- ۱) ماهیت وحی، مولفه ها و انواع آن (تشریحی، تسدید، تفاوت وحی تشریحی با سایر وحی ها؛ اقسام وحی تشریحی (الهام، رؤیا، بیداری، من وراء الحجاب، مواجهه مستقیم)
- ۲) نقش انسان (پیامبر و امام) در وحی (امکان ارتباط انسان با عالم غیب و چگونگی آن - امکان ارتباط و مواجهه انسان با خدای مجرد از زمان و مکان و چگونگی آن)
- ۳) نقش فرشته در وحی (چگونگی ارتباط پیامبر با فرشته (خواب، بیداری عالم ماده، بیداری عالم مثالی یا عقل؛ مبدأخو وحی توسط فرشته، چگونگی دریافت و أخذ فرشته وحی را از خدا؛ نقش حقیقت محمدیه (عقل اول) در وحی
- ۴) حقیقت وحی در اسلام (قرآن و روایات، نقش حضرت محمد (ص)، و حیانت قرآن (کلام الهی = انتساب معانی و الفاظ به خدا)، کلام و حیانی (انتساب معانی و حقایق به خدا و الفاظ به پیامبر) یا کلام بشری (انتساب معانی و الفاظ به پیامبر به عنوان انسان صاحب تجربه دینی)
- ۵) حقیقت وحی در مسیحیت (نقش و جایگاه حضرت عیسی در وحی به عنوان انسان یا خدا و وحی متجسد، جایگاه پولس، و حیانت عهد جدید)
- ۶) حقیقت وحی در یهودیت
- ۷) حقیقت وحی در ادیان مختلف (هندوئیسم، بودیسم...)
- ۸) رهیافت های مختلف به وحی:
  ۱. رویکرد کلامی (افعال گفتاری یا گزاره ای)
  ۲. رویکرد فلسفی (کمال قوای عقل نظری و عملی)
  ۳. رویکرد عرفانی (مکاشفه درونی و تجلی الهی - انواع وحی و مولفه های آن)
  ۴. رویکرد جامعه شناختی (تبلور شخصیت نبوغ اجتماعی)

۵. رویکرد روان شناختی (تیلور شخصیت باطنی)
۷. رویکرد تجربه دینی (ماهیت، فرق آن با رهیافت عرفانی، لوازم و پیامدها)
۸. رویکرد و برداشت معاصران پیامبران از وحی (اضغاث، افک، سحر...)
۹. تأویل و انکار

بخش دوم: ضرورت وحی

- ۱) معرفت بخشی
  ۱. مبدأ شناسی (اثبات و تنبیه بر اصل وجود خدا و توحید، توصیف خدا به صفات ثبوتیه و سلبيه،)
  ۲. انسان شناسی، (دو ساحتی بودن انسان، جایگاه انسان در خلقت، فلسفه آفرینش و غایت، طبیعت انسان و غرایز آن
  ۳. جهان و هستی شناسی (حدوث جهان، امکان و فقر ذاتی آن، مبدأ، غایت‌مندی (قوس نزول و صعود)، انواع و اقسام هستی و عوالم (عالم مجردات، مثال و ماده، وجود عوالم بالا در عوالم مادون)،
  ۴. فرجام شناسی (اثبات ضرورت آن با صفات خدا مثل حکمت، عدالت، تبیین جزئیات، بیان جزئیات).
  ۵. خرافه‌زدائی
- ۲) معنا بخشی به حیات انسانی (رفع اضطراب روحی و معنوی = تسکین آلام روحی و جسمی)، با: تبیین مبدأ و فنای دنیا و بقای آخرت، (رویکرد روان شناسانه)، تحلیل رویکرد و راهکار اگزیستانسیالیسم
- ۳) معنا بخشی به اصول اخلاقی، شناسائی برخی از اصول اخلاقی، و ضمانت اجرائی آن (فلسفه اخلاق دینی)
- ۴) شناسائی برخی از اصول و احکام اجتماعی و ضمانت اجرائی آن، تشکیل مدینه فاضله، (رویکرد اجتماعی به وحی)
- ۵) نقش وحی در ایجاد فرهنگ و تمدن
- ۶) نقش وحی در علم دینی
- ۷) کارکردهای وحی (فردی و اجتماعی)
- ۸) آسیب شناسی نقش وحی و کارکردهای آن
- ۹) شبهات منکران ضرورت وحی (براهمه و دئیستها - عقل خودبنیاد)

موضوعات گوناگون مقاله ای پیرامون «فلسفه اخلاق»

۱. دین و اخلاق به عنوان یکی از قدیمی‌ترین مسایل پیش‌روی آدمی هنوز طراوت و تازگی خود را از دست نداده است. در باره این مسئله مهم چندین بحث را می‌توان پی گرفت:
  - ۱.۱. تبیین دیدگاهها و نظریه‌هایی که از قدیم‌الایام تا کنون در باره "نسبت دین و اخلاق" ارایه شده است.
  - ۱.۲. نقد و بررسی دیدگاه‌های معتقد به "تباین میان دین و اخلاق". در این حوزه هم دین‌باوران حضور دارند مانند نظریه کرکگور کشیش و متفکر ایمان‌گرای دانمارکی؛ و هم غیر دین‌داران مانند نیچه که به شدت مخالف اخلاق دینی است و مانند مارکس که دین ستیز است و دین را افیون توده‌ها می‌داند.
  - ۱.۳. نقد و بررسی نظریه‌های معتقد به "اتحاد دین و اخلاق" مانند نظریه اشاعره و سایر متفکران غیر مسلمانی که به "نظریه امر الهی" معتقدند.
  - ۱.۴. تبیین نظریه تعامل یا سازگاری دین و اخلاق. در این بحث به انواع تعاملات و خدمات متقابل دین و اخلاق توجه می‌شود.
۲. اخلاق دینی و اخلاق سکولار. در این بحث می‌توان به مبانی، اصول و مولفه‌ها و ویژگی‌های اخلاق دینی و اخلاق سکولار پرداخت.
  - ۲.۱. نقد اخلاق سکولار (از نظر مبانی، اصول و ویژگی‌ها)
  - ۲.۲. بررسی پیامدهای فرهنگی و اجتماعی اخلاق سکولار یا اخلاق بدون خدا.
  ۳. بررسی پیامدهای فرهنگی و اجتماعی "نظریه نسبیت اخلاقی".
  ۴. تشابهات و تمایزات نظریه‌های واقع‌گرای اخلاقی
  ۵. جایگاه و نقش ارزش‌های اخلاقی در حوزه اقتصاد.
  ۶. اخلاق‌گزیزی چرا، اخلاق‌گرایی چه سان.
  ۷. بررسی مقایسه‌ای اخلاق فلسفی و اخلاق عرفانی
  ۸. بررسی مقایسه‌ای اخلاق فلسفی و اخلاق نقلی
  ۹. بررسی مقایسه‌ای اخلاق عرفانی و اخلاق نقلی

۱۰. اخلاق حکمرانی و سیاست ورزی
۱۱. بررسی اخلاق فضیلت محور در حوزه اسلامی و حوزه مسیحی
۱۲. حقیقت و فضیلت و رذیلت در اخلاق اسلامی و اخلاق مسیحی
۱۳. ادله اخلاقی زیستن از دیدگاه اخلاق اسلامی و اخلاق بودایی
۱۴. اخلاق رهبانی و بودایی و تأثیر آنها در تصوف اسلامی
۱۵. تبیین هم‌نشینی خداگرایی، خودگرایی و دیگرگرایی در اخلاق اسلامی.
۱۶. بررسی تطبیقی نظریه قرب الهی در اخلاق اسلامی و نظریه تشبه به خدا(و مسیح) در اخلاق مسیحی.
۱۷. هدف اخلاق از منظر اخلاق اسلامی، مسیحی، یهودی، هندویی و بودایی.
۱۸. تبیین جامعیت نظام اخلاق اسلامی در مقایسه با نظام‌های اخلاقی ادیان دیگر(اخلاق یهودی، مسیحی، هندویی و بودایی)

موضوعات گوناگون مقاله ای پیرامون «گوهر و صدف دین»

۱- چستی گوهر و صدف دین

- ۱) ارتباط بحث گوهر و صدف دین با عنصر مشترک بین ادیان
- ۲) چستی سنخ مسئله گوهر و صدف دین (بحثی الهیاتی یا فلسفی)
- ۳) نسبت بحث گوهر و صدف دین در رابطه با دیگر مسائل الهیات (جایگاه این مسئله در علم الهیات)
- ۴) تقسیم گوهر و صدف به دو حوزه دین و دین داری

۲- تاریخچه و خاستگاه بحث گوهر و صدف دین (در دنیای غرب و مسیحیت / در اسلام)

۳- مباحث مرتبط با گوهر و صدف در حوزه دین:

- ۱) تعریف گوهر و صدف در حوزه دین
- ۲) مصادیق گوهر دین (ذاتی در مقابل عرضی/ احکام لوکال و گلوبال/ رسالت توحیدی)
- ۳) راهکارهای یافتن جزء گوهری و تمییز از جزء عرضی
- ۴) چگونگی ارتباط جزء گوهری و جزء عرضی دین

۴- مباحث مرتبط با گوهر و صدف در حوزه تدین:

- ۱) تعریف گوهر و صدف در حوزه تدین
- ۲) مصادیق گوهر دین (اصول اخلاقی/ تجربه دینی/ معنویت)
- ۳) راهکارهای یافتن جزء گوهری و تمییز از جزء عرضی
- ۴) چگونگی ارتباط جزء گوهری و جزء عرضی دین

۵- مبانی و پیش فرض‌های نظریه

۱) هستی‌شناختی

i. خداشناختی

ii. وحی شناختی

iii. دین شناختی

iv. انسان شناختی

۲) معرفت‌شناختی

۳) روش‌شناختی

۶- لوازم و عوارض

۱) کثرت‌گرایی دینی

۲) تلقی بشری از دین

۷- گوهر و صدف دین اسلام

(۱) گوهر و صدف دین و مسئله حقیقت و شریعت در اسلام

(۲) گوهر و صدف دین و ارکان دین

(۳) گوهر و صدف دین و اصول و فروع دین

۸- دیگر مسائل مرتبط با مسئله گوهر و صدف دین

(۱) گوهر و صدف دین و تاریخی‌نگری

(۲) گوهر و صدف دین و جهانی شدن

(۳) گوهر و صدف دین و مسئله روزآمدی دین

(۴) گوهر و صدف دین و متن مقدس دینی

(۵) گوهر و صدف دین و تشریحات دین

(۶) گوهر و صدف دین و معنویت‌گرایی

فلسفه دین

موضوعات گوناگون مقاله‌ای پیرامون «مردم‌سالاری دینی»

۱. کلیات و تمهیدات نظری

- ۱.۱. مردم‌سالاری دینی، امکان یا امتناع مفهومی؛
- ۱.۲. پیشینه مردم‌سالاری دینی؛
- ۱.۳. ماهیت «مردم‌سالاری دینی» به مثابه روش، نظریه، نظام یا الگو و مدل حقوقی؛
- ۱.۴. مبانی فلسفی، کلامی، فقهی و جامعه‌شناسی مردم‌سالاری دینی؛
- ۱.۵. مبادی، عناصر و مؤلفه‌های مردم‌سالاری دینی؛
- ۱.۶. اهداف مردم‌سالاری دینی؛
- ۱.۷. مبانی معرفت‌شناختی، هستی‌شناختی و انسان‌شناختی مردم‌سالاری دینی؛
- ۱.۸. جایگاه شورا و حق رأی مردم در مباحث بنیادی مردم‌سالاری دینی؛
- ۱.۹. ادله و دلایل مردم‌سالاری دینی (عرفی - عملی، شرعی و عقلی)؛
- ۱.۱۰. زمینه‌ها و شرایط مردم‌سالاری دینی.

۲. ساختارها و مردم‌سالاری دینی

- ۲.۱. نقش رهبری و مردم‌سالاری دینی؛
- ۲.۲. نقش مردم و مردم‌سالاری دینی؛
- ۲.۳. ایدئولوژی و مردم‌سالاری دینی؛
- ۲.۴. نهادهای انتخابی و انتصابی و مردم‌سالاری دینی؛
- ۲.۵. احزاب سیاسی و مردم‌سالاری دینی.

۳. مباحث فرهنگی و حقوقی مردم‌سالاری دینی

- ۳.۱. فرهنگ سیاسی و مردم‌سالاری دینی؛
- ۳.۲. جامعه‌پذیری و مردم‌سالاری دینی؛
- ۳.۳. حقوق اقلیت‌ها و مردم‌سالاری دینی؛
- ۳.۴. نظارت و کنترل بر قدرت و مردم‌سالاری دینی؛
- ۳.۵. قانون اساسی و حقوق سیاسی و مردم‌سالاری دینی؛

۳.۶. حقوق متقابل مردم و حکومت در مردم‌سالاری دینی؛

۳.۷. حقوق بشر و مردم‌سالاری دینی.

۴. پیامدهای مردم‌سالاری دینی

۴.۱. توسعه و پیشرفت و مردم‌سالاری دینی؛

۴.۲. جهانی‌شدن و مردم‌سالاری دینی؛

۴.۳. مشارکت سیاسی و مردم‌سالاری دینی؛

۴.۴. دین در عرصه‌های اجتماعی و مردم‌سالاری دینی؛

۴.۵. الگوهای جهان اسلام و مردم‌سالاری دینی؛

۴.۶. دموکراسی و عدالت اجتماعی و مردم‌سالاری دینی.

۵. کاربردی و تطبیقی‌شدن مردم‌سالاری دینی

۵.۱. نسبت جایگاه ولایت و مردم‌سالاری دینی؛

۵.۲. نسبت شریعت و دین با مردم‌سالاری دینی؛

۵.۳. نسبت کارآمدی نظام با مردم‌سالاری دینی؛

۵.۴. مقایسه سوسیال دموکراسی و لیبرال دموکراسی با مردم‌سالاری دینی؛

۵.۵. مردم‌سالاری دینی در اندیشه علمای معاصر.

۶. آسیب‌شناسی و موانع مردم‌سالاری دینی

۶.۱. بررسی محاسن و معایب مردم‌سالاری دینی در جهان اسلام؛

۶.۲. بررسی الگوی جمهوری اسلامی ایران و نظام مردم‌سالاری دینی؛

۶.۳. فرصت‌ها و تهدیدهای مردم‌سالاری دینی در ایران؛

۶.۴. چالش‌های پیش‌روی مردم‌سالاری دینی در زمینه‌های شکاف نسلی، شکاف طبقاتی، خانواده و جامعه؛

۶.۵. جنگ نرم و شیوه‌های آن با مردم‌سالاری دینی.

موضوعات گوناگون مقاله‌ای پیرامون «معرفت دینی»

۱. ماهیت معرفت دینی
  ۲. معیار معرفت دینی
  ۳. امکان معرفت دینی
  ۴. گستره و قلمرو معرفت دینی
  ۵. انواع معرفت دینی و گونه‌شناسی آن
  ۶. مبانی معرفت دینی (انواع مبانی)
  ۷. نظام‌وارگی معرفت دینی و ارتباط ارگانیک بین مسائل و گزاره‌های دینی (ترابط بین اجزاء معرفت دینی)
  ۸. ارزش معرفتی معرفت دینی
  ۹. روش‌شناسی معرفت دینی
- گونه‌شناسی تطبیقی روشگان‌ها و رهیافت‌های مهم موجود برای تحصیل معرفت دینی
- تکنون معرفت دینی (مبادی و ریشه‌های اصلی معرفت دینی)
۱۰. منابع و ابزار معرفت دینی (با توجه به انواع معرفت دینی)
  ۱۱. تحول و تطور معرفت دینی (و علل آن)
  ۱۲. نسبت و مناسبات معرفت دینی با معرفت‌های دیگر
  ۱۳. شبهه‌شناسی در حوزه معرفت دینی

موضوعات گوناگون مقاله‌ای پیرامون «معنای زندگی»

الف. در غرب

۱. ارتباط معنای زندگی و مسأله مرگ (توجه به گفته سوزان ولف)
۲. معناداری حقیقی یا معناداری توهمی (بررسی نظر تیلور)
۳. علل افول معناداری زندگی در دوره پسامدرن (با اشاره به شاخصه های آن)
۴. بررسی نقش پوزیتویسم در پوچ انگاری زندگی
۵. نتایج اخلاقی افول معناداری زندگی
۶. خدا و معنای زندگی
  - بررسی چگونگی تأثیر سکولاریسم در تحقق پوچ‌گرایی
  - بررسی میدانی تأثیر ایمان بر تلقی های معناگرا در زندگی
  - خدا؛ خالق معنا یا خالق جهان معنادار
۷. بررسی و نقد نظریه متفکران اگزیستانسیالیستی در باره معنای زندگی
  - بررسی محتوایی : عنصر وانهادگی و معنای زندگی ، عنصر مسئولیت و معنای زندگی و ....
  - بررسی افکار : سارتر ، کامو، صادق هدایت و ....
۸. بررسی و نقد پوچ‌گرایی در قالب نحله های جدید
  - شیطان پرستی Satanism
  - نظرات پائولو کوئلیو و ...
۹. بررسی تأثیر نظریه های شک‌گرا در عرصه شناخت برای تحقق پوچی

ب. در اسلام

۱۰. هدف زندگی (معنای حداکثری) به جای معنای زندگی (معنای حداقلی) در اسلام
۱۱. بررسی هرم هدفداری زندگی و تشکیکی بودن حقیقت آن در اسلام
۱۲. ارتباط مراتب تقرب انسان و حقیقت هدفداری زندگی
۱۳. نگاه حبی به خداوند و نوع هدفداری زندگی
۱۴. نقش اخلاق اسلامی در هدفمندی زندگی
۱۵. نقش هدفداری در تحقق سبک زندگی اسلامی
۱۶. نقش مسأله شناخت شناسی اسلامی در معناداری زندگی
۱۷. بررسی مشترکات و تمایزات آیات آفاقی و انفسی در هدفمندی زندگی

۱۸. بررسی تأثیرات تلقی هدفمند از زندگی در آموزه های اسلامی

• آثار اقتصادی

• آثار سیاسی

• آثار فرهنگی

• آثار اجتماعی

۱۹. بررسی نظرات اندیشمندان اسلامی در باره هدف زندگی

(صدرالمتألهین، علامه طباطبائی، مطهری، محمد تقی جعفری و ...)

۲۰. عوامل معنابخش در زندگی دینی

• شاخصه های معنوی : زهد، عبادت، ...

• صفات کمالی خداوند (حکمت ، زیبایی، محیط بودن (حضور همیشگی) و ...)

علمی فلسفه دین

موضوعات گوناگون مقاله‌ای پیرامون «عرفان و معنویت»

۱- عرفان و معنویت با توجه به ماهیت‌ها و معیارها

- مفهوم‌شناسی عرفان و معنویت
- جریان‌شناسی عرفان و معنویت
- گونه‌شناسی عرفان و معنویت
- خاستگاه عرفان و معنویت در دیروز و امروز
- اصول و ملازمات عرفان و معنویت
- غایت و ضرورت عرفان و معنویت
- معیارهای صدق عرفان و معنویت
- شاخصه‌های ارباب عرفان و معنویت

۲- عرفان و معنویت در تناسبات و تعاملات

- نسبت شریعت با عرفان و معنویت
- نسبت عقلانیت با عرفان و معنویت
- نسبت دیانت با عرفان و معنویت
- نسبت سکولاریسم با عرفان و معنویت
- جایگاه تجربه دینی در عرفان و معنویت
- نسبت عرفان دیروز و معنویت امروز
- عرفان و معنویت در جهان معاصر

۳- عرفان و معنویت در عرصه جامعه

- جایگاه عرفان و معنویت در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت

- جایگاه عرفان و معنویت در مهندسی فرهنگی جامعه
- جایگاه عرفان و معنویت در بهداشت معنوی فرد و جامعه
- راهکارهای گسترش عرفان و معنویت در جامعه
- عرفان و معنویت در رسانه
- عرفان و معنویت در مدرنیسم و پسا مدرنیسم
- نگاه آسیب شناسی به عرفان واره ها و معنویت های نوین

۴- عرفان و معنویت در عرصه علوم و مقولات

- پیش انگاره های توحید شناسی عرفان و معنویت
- پیش انگاره های انسان شناسی عرفان و معنویت
- پیش انگاره های فرجام شناختی عرفان و معنویت
- نقش عرفان و معنویت در حوزه روان شناسی (= معنویت درمانی)
- نقش عرفان و معنویت در حوزه سیاست
- سبک زندگی معنوی و عرفانی.